

Nærings- og fiskeridepartementet

Sendt elektronisk

Deres ref.: 21/6386-2

Dato: 23. november 2021

Vår ref.: 312931

Høring om forslag om endringer i lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven)

1 INNLEDNING

Advokatforeningens tillitsvalgte advokater utfører et omfattende frivillig og ulønnet arbeid for å ivareta rettsstaten, rettssikkerheten og menneskerettighetene. En del av dette arbeidet består i å utarbeide høringsuttalelser.

Advokatforeningens høringsarbeid er organisert i 27 lovutvalg og 13 faste utvalg, oppdelt etter særskilte rettsområder og rettslige interesseområder. Om lag hundre høringsuttalelser utarbeides av foreningens tillitsvalgte advokater hvert år.

Alle våre høringsuttalelser er forfattet av advokater med ekspertise innenfor det rettsområdet som lovforslaget gjelder. En ekspertise som ikke er hentet kun fra juridisk teori, men fra advokatenes praktiske erfaring med å bistå sine klienter – i den norske rettsstatens hverdag. Denne høringsuttalelsen er skrevet ut fra Advokatforeningens ønske om å bidra til gode lovgivningsprosesser, og gode lover.

2 SAKENS BAKGRUNN

Vi viser til høringen til Nærings- og fiskeridepartementet, publisert den 8. oktober 2021, med høringsfrist den 19. november 2021. Høringen gjelder forslag om nødvendige endringer i lov om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip (skipsarbeidsloven) for gjennomføringen av endringer i ILOs Maritime Labour Convention, 2006 (MLC). Deler av konvensjonsendringene er allerede gjennomført i norsk rett gjennom forskrift 16. desember 2020.

Departementet foreslår en lovendring i skipsarbeidsloven for å sikre lovhjemmel for å gi sjøfolk et nytt arbeidsrettslig vern ved at arbeidsavtalen skal være gyldig under fangenskap som følge av piratvirksomhet eller væpnet ran mot skip. Videre finner departementet det ikke nødvendig med særskilt lovhjemmel for å sikre en lønnsplikt til sjøfolk under slikt fangenskap. Endelig anses det ikke nødvendig med en lovendring for å ta hensyn til MLCs retningslinje om rett til hjemreise.

Denne høringsuttalelsen er i hovedsak utarbeidet av Advokatforeningens lovutvalg for samferdsel og sjø, luft- og annen transportrett inklusive sjøforsikring. Lovutvalget består av Henrik Hagberg (leder), Oddbjørn Slinning, Nina M. Hanevold-Sandvik, Anders Svinø og Simone Ingeberg, som alle har lang erfaring og kompetanse innenfor det aktuelle rettsområdet.

Advokatforeningens lovutvalg for arbeidsrett har gitt innspill til høringsuttalelsen. Lovutvalget består av Tarjei Thorkildsen (leder), Martin Staxrud Jetlund, Simen Lium, Kristin Fjellby Grung, Oddvar Lindbekk og Sigrun Sagedahl, som alle har lang erfaring og god kompetanse innfor det aktuelle rettsområdet. Advokat Hannah Osberg Andresen bistår utvalget som sekretær.

3 ADVOKATFORENINGENS KOMMENTARER

3.1 Tidligere høring ved forskriftsendring

Advokatforeningen ga en uttalelse til Sjøfartsdirektoratets høring i forkant av konvensjonsendringene som ble gjennomført i norsk rett ved forskrift 16. desember 2020, jf. brev sendt 20. november 2020. Denne høringen gjaldt til dels de samme temaene som tas opp i denne høringen, og Advokatforeningen vil vise til tidligere uttalelse der det er aktuelt.

3.2 MLC standard A2 nr. 7 om arbeidsavtaler:

I høringsnotatet punkt 1.3.1 har Nærings- og fiskeridepartementet vurdert behovet for lovendring for å tilfredsstillende de krav som følger av MLC standard A2 nr. 7 om arbeidsavtaler, og konkludert med at lovendring er nødvendig. Advokatforeningen deler Nærings- og fiskeridepartementets syn om at det er nødvendig med lovendring for å oppfylle konvensjonens krav, og slutter seg til Nærings- og fiskeridepartementets synspunkt om at konvensjonsendringen gir sjøfolk et nytt arbeidsrettslig vern ved å fastslå at arbeidsavtalen skal være gyldig under fangenskap som følge av piratvirksomhet eller væpnet ran mot skip.

Departementet foreslår at følgende bestemmelse tas inn i skipsarbeidsloven:

§ 3-1 a Arbeidsavtalens gyldighet ved fangenskap som følge av piratvirksomhet eller væpnet ran

Arbeidsavtalen skal fortsatt gjelde hvis arbeidstakeren holdes i fangenskap på eller utenfor skipet som følge av piratvirksomhet eller væpnet ran mot skipet. Dette gjelder også hvis arbeidsavtalens gyldighetsperiode er utløpt, eller hvis oppsigelse av arbeidsavtalen er meddelt i forkant av eller under fangenskapet.

Arbeidsforholdet kan ikke bringes til opphør før arbeidstakeren er blitt løslatt og har fått fri hjemreise.

I punkt 1.3.2 på side 4 i høringsnotatet omtales den nye bestemmelsen i § 3-1 a andre ledd som et "oppsigelsesforbud". Forsatt arbeidsforhold ved oppsigelse før eller under fangenskap er nevnt i første ledd, i tillegg til forlengelse ved annet utløp av arbeidsforholdet i perioden.

I andre ledd fremgår det at arbeidsforholdet ikke kan bringes til opphør før "arbeidstakeren er blitt løslatt og har fått fri hjemreise". Mens i første ledd fremgår det at "Arbeidsavtalen skal fortsatt gjelde hvis arbeidstakeren holdes i fangenskap ...".

Advokatforeningen forstår det slik at rettsvirkningen etter første og andre ledd i bestemmelsen skal være lik, nemlig at arbeidsforholdet består frem til arbeidstakeren har fått fri hjemreise. For å unngå tvil rundt dette kan andre ledd endres til:

Arbeidsforholdet fortsetter og kan ikke bringes til opphør før arbeidstakeren er blitt løslatt og har fått fri hjemreise (endringsforslag understreket).

På den måten vil det også være samsvar mellom arbeidsforholdets varighet og lønnsplikten, slik den fremgår av § 4 andre ledd bokstav b i forskriften.

3.3 MLC standard A2.2 nr. 7 om lønn mv.:

MLC standard A2.2 nr. 7 om lønn mv. er i dag gjennomført i norsk rett gjennom forskrift om arbeidsavtale og lønnsoppgave mv. 20. august 2013 § 4. Nærings- og fiskeridepartementet mener at det ikke er nødvendig med en særskilt lovbestemmelse for gjennomføring av konvensjonsendringen som følger av MLC standard A2.2 nr. 7, forutsatt at forslaget til ny § 3-1 a annet ledd i skipsarbeidsloven vedtas. Det vises i høringen til at arbeidsavtalen, sammen med skipsarbeidsloven § 2-2 annet ledd og § 4-1 første ledd, danner grunnlaget for arbeidsgivers lønnsplikt så lenge arbeidsforholdet består. Det vises også til skipsarbeidsloven § 4-2. Nærings- og fiskeridepartementet mener at oppsigelsesforbudet i forslaget til ny § 3-1 a annet ledd i skipsarbeidsloven vil innebære at lønnsplikten består under fangenskapet selv om arbeidstakeren ikke har mulighet til å utføre arbeid, og at det derfor ikke er behov for lovendring så lenge § 3-1 a annet ledd vedtas.

Som det fremgår av Advokatforeningens tidligere uttalelse til Sjøfartsdirektoratet, er Advokatforeningens synspunkt at det ikke uten videre kan legges til grunn at det følger en lønnsplikt i tråd med konvensjonsendringen av norsk rett i dag. Det vises i den sammenheng til punkt 3.4 i brev sendt 20. november 2020 i sin helhet, som gjengis nedenfor:

Sjøfartsdirektoratet forutsetter altså at arbeidsgiver etter gjeldende norsk regelverk plikter å utbetale lønn mv. så lenge arbeidsforholdet består, og under forutsetning av at arbeidsforholdet skal fortsette å løpe under fangenskapet, legges det derfor til grunn at det ikke er nødvendig å presiseres denne lønnsplikten nærmere i norsk regelverk.

Direktoratet foreslår likevel en forskriftsendring av hensyn til et brukervennlig regelverk. Skipsarbeidsloven § 4-2 fjerde ledd gir ifølge direktoratet hjemmel til denne forskriftsendringen. Slik Advokatforeningen forstår høringsnotatet, mener direktoratet at skipsarbeidsloven §§2-2 og 4-2 innebærer en plikt for arbeidsgiver til å utbetale lønn mv. så lenge arbeidsforholdet består, herunder også når en skipsarbeidstaker er tatt til fange.

Advokatforeningens synspunkt er at det ikke uten videre kan legges til grunn at det følger en lønnsplikt i tråd med konvensjonsendringen av norsk rett i dag, og stiller spørsmål ved direktoratets vurdering av behovet for lovendring.

Slik Advokatforeningen ser det, bygger arbeidsgivers lønnsplikt etter norsk rett i utgangspunktet på det avtalerettslige prinsippet om ytelse mot ytelse. Tilsvarende som etter svensk rett, se høringsnotatet punkt 4.2.

At lønnsplikten bygger på en forutsetning om at lønnen er vederlaget for arbeidstakers personlige arbeidsytelse fremkommer etter Advokatforeningens syn blant annet i skipsarbeidslovens forarbeider (Prop. 115L (2012-2013) s.194) hvor det vurderes som unødvendig å videreføre bestemmelsen i tidligere sjømannslov § 21 syvende ledd om at sjømannen ikke har krav på hyre for den tid han ulovlig unndrar seg tjeneste. Dette begrunnes i at det «må i alminnelighet anses forutsatt i avtalen» at lønnen kan avkortes ved ulegitimert fravær. Advokatforeningen oppfatter at departementet her sikter til prinsippet om ytelse mot ytelse og at dette støttes av at departementet på samme side også uttrykker at «Lønnen er vederlaget for arbeidstakers personlige arbeidsytelse». Videre fremgår det «Under arbeidsforholdets gang kan lønnsplikten midlertidig falle bort ved fravær fra arbeidet. For eksempel vil permisjon fra arbeidet ikke gi rett til lønn, med mindre det er særskilt fastsatt i lov, tariffavtale eller individuell avtale. Lønnsplikt faller også bort ved ulovlig fravær».

Dette utgangspunktet har, slik Advokatforeningen ser det, også støtte i skipsarbeidsloven § 4-4 første ledd som lovfester lønnskrav for skipsarbeidstaker som er arbeidsufør som følge av sykdom eller skade, så lenge arbeidsforholdet består. Denne bestemmelsen gjenspeiler at lønnskravet forutsetter at arbeidstaker yter sin arbeidskraft, og at det derfor er behov for å lovfeste lønnsplikt for tilfeller der arbeidskraften av ulike grunner ikke blir ytt.

Advokatforeningen mener på denne bakgrunn at det ikke uten videre kan legges til grunn at lønnsplikten består når en skipsarbeidstaker holdes i fangenskap på eller utenfor skipet som følge av piratvirksomhet eller væpnet ran av skip, eventuelt hvor lenge.

I høringsnotatet punkt 4.1 fremkommer at Danmark, i motsetning til Sverige, ikke vurderer det som nødvendig å presisere retten til fortsatt lønnsutbetaling ved lov etter at MLC-endringene av 2018 ble vedtatt. I de danske lovforarbeidene er dette begrunnet med at en sjømann i en gisselsituasjon ikke kan anses for uberettiget å ha unndratt seg sin tjeneste. Selv om Advokatforeningen er enig i standpunktet som kommer til uttrykk i de danske lovforarbeidene, finnes det etter Advokatforeningens vurdering i dag ikke rettskildemessig dekning i norsk rett for sikkert å legge til grunn et slikt standpunkt.

Advokatforeningen mener på denne bakgrunn at MLC standard A2.2 nr. 7 om lønn mv. kan kreve lovendring fordi konvensjonen gir skipsarbeidstakere et nytt grunnlag for lønnskrav som ikke uten videre følger av de plikter loven i dag pålegger arbeidsgiver. Det vises også til Sverige hvor det er vedtatt endringer i nasjonal lovgivning for gjennomføring av MLC-endringene av 2018.

Departementets henvisning til tidligere regulering i § 21 andre ledd i sjømannsloven om hvor lenge hyren løper, og henvisningen til forarbeidene i Prop. 115 L (2012-2013) om at det ikke var ansett nødvendig å videreføre denne, løser ikke spørsmålet fullt ut.

Som departementet riktig påpeker fravikes utgangspunktet om plikt til å betale hyre/lønn ved at lønn er

vederlag for arbeidstakers personlige arbeidsytelse og at lønnsplikten kan falle bort midlertidig ved fravær.

Ut fra det departementet selv trekker frem, og de andre argumentene som er pekt på i Advokatforeningens uttalelse til forskriftsendringen, anses det ikke klart at lønnsplikten består under hele fangenskapet. Advokatforeningen mener derfor at det ville vært hensiktsmessig å lovfeste dette i skipsarbeidsloven, siden det er uklart i hvilken grad forskriftsbestemmelsen utfyller gjeldende rett. Advokatforeningen foreslår at arbeidsgivers lønnsplikt inntas som et nytt tredje ledd til ny § 3-1 a og foreslår følgende formulering:

"Arbeidstaker som holdes i fangenskap som beskrevet i første ledd, har rett til lønn så lenge arbeidsforholdet består. Det samme gjelder utbetalinger til utpekte personer i samsvar med skipsarbeidsloven § 4-2 tredje ledd".

Advokatforeningen mener at presiseringene som fremgår av forskrift om arbeidsavtale og lønnsoppgave mv. § 4 fremdeles bør bli stående.

3.4 MLC retningslinje B2.5.1:

I høringsnotatet punkt 1.3.3 har Nærings- og fiskeridepartementet vurdert behovet for endring for å tilfredsstillende MLC retningslinje B2.5.1 som bestemmer at retten til hjemreise ikke skal utløpe under fangenskapet. Nærings- og fiskeridepartementet mener at det ikke vil være nødvendig å endre norsk regelverk for å ta hensyn til denne retningslinjen, ettersom det i skipsarbeidsloven § 4-6 ikke er satt en grense for når hjemreiserett kan kreves. Advokatforeningen slutter seg til Nærings- og fiskeridepartementets synspunkt.

4 OPPSUMMERING

Oppsummert støtter Advokatforeningen Nærings- og fiskeridepartementets forslag til ny § 3-1 a i skipsarbeidsloven for å oppfylle kravene i MLC standard A2. nr. 7 om arbeidsavtaler. Advokatforeningen mener imidlertid at MLC standard A2.2 nr. 7 om lønn mv. også krever lovendring, og er av den oppfatning at dagens rettstilstand ikke i tilstrekkelig grad oppfyller konvensjonens krav.

Ellers har Advokatforeningen ingen ytterligere kommentarer til høringen.

Vennlig hilsen

Jon Wessel-Aas
leder

Merete Smith
generalsekretær

Saksbehandler: Trude K. Molvik
tm@advokatforeningen.no